

A szemita és hamita nyelvek osztályozásának kezdetei²

Bevezetés

A „szemita” kifejezést először August Ludwig Schlötzer német orientalista használta, mégpedig a „Von der Chaldäern” című tanulmányában, amely Eichorn „Repetitorium für biblischen und morgenländische Litteratur” 1781-ben kiadott, VIII. kötetében jelent meg, annak 161. oldalán³. Schlötzer ezt a kifejezést a héberek, arámok, arabok és eitópok közös megjelölésére használta, mégpedig a Gen 10,21-31 alapján, ahol is arról olvasunk, hogy a héberek, az arámok és az etiópiaiak Sém-től, Nőe egyik fiától származnak.

Mielőtt még Schlötzer bevezette volna a „semita” elnevezést, Kelet összes nyelveit egységesen „keleti”, vagy „orientális” nyelveknek nevezték, és még nem volt ismeretes a mostanában nyelvcsaládokra használt tagolódás. Schlötzer említett javaslata, a „sémita” elnevezés ezért hiánypótlónak számított és nagyon gyorsan elterjedt. Igaz a megnevezés elterjedésében Eichornnak is jelentős szerepe volt, aki Schlötzer tanulmánya megjelenése után ezt az elnevezést következetesen használta és preferálta.

Igaz, ha a Gen 10-ben, a nyelvek valamiféle ősklasszifikációt akarnánk látni, akkor nagyot tévednénk! Az itt feltüntetett „nemzetségtáblázat” nem a nyelvi hovatartozást veszi alapul, és nem ebből a szempontból íródott, hiszen „Sém fiai” között ott találjuk a nem sémi Elámot is, viszont a nyilvánvalóan sémi nyelvet beszélő filiszteusok itt „Kám fiai” név alatt szerepelnek. Ez utóbbiakkal kapcsolatban viszont megemlítendő, hogy Lepsius⁴ szerint a filiszteusok eredetileg Afrikából származnak, valószínű a mostani Szomália területéről, s eredetileg hamiták voltak, akik a szemita nyelvet csak az Elő-Ázsiában való megtelepedésük után vették fel a sémi nyelvet. Számunkra viszont most nem is az a fontos, hogy a szentíró milyen elgondolásból, vagy milyen céllal fogalmazta meg a Gen 10-et, hanem az, hogy ez a kifejezés meghonosodott és a nyelvészeti terminológia szempontjából igen használhatónak bizonyult. Brockelmann s „szemita”, vagy „sémi” elnevezésről egyenesen olyan értelemben nyilatkozik, hogy az olyan találó és rövid, amilyen csak egy művi alkotás lehet, és még az sem szól ellene, hogy a modern tudomány ezt mással hozza összefüggésbe, mint amilyennel azt a Gen 10 szerzője eredetileg gondolta⁵. Bauer és Leander⁶ ehhez még hozzáteszi, hogy „senki sem gondolt még arra, hogy ezt a terminust egy másikkal helyettesítse”.

Mivel a „sémita” elnevezésnek ilyen sikere volt, a nyelvészek Noé további fiai nevének a felhasználásához is hozzáláttak. Richard Lepsius volt az, aki nem sokkal Schlötzer után „hamita” nyelvekről beszél⁷, sőt, még Noé harmadik fiának a nevét is felhasználja, s „jafetiták” alatt az indoeurópai nyelveken beszélő népeket érti. „Hamita” nyelvek alatt Lepsius az egyiptomi, a líbiai és a kúsita nyelveket értette.

A „sémita” elnevezés minden probléma és ellenvetés nélkül elterjedt és meghonosodott, a „hamita” viszont sokszor lett a kritika tárgya, mégpedig több szempontból is. Karl Mainhof pl. arra hivatkozik, hogy a Gen 10 szerzője nem nyelvekre, hanem inkább fajokra gondolt. A Sém alatta a fehér (a

² A tanulmány a Szlovák Köztársaság Oktatásügyi Minisztériuma (Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky), KEGA 003UJS-4/2018 projektének keretében készült.

³ Vö.: Bauer, H-Leander, P: Historische Grammatik der hebräischen Sprache des AT. Halle, Bauer 1922. p.1.

⁴Lepsius, Richard.: Nubische Grammatik mit einer Einleitung über die Völker und Sprachen Afrikas. Berlin, W. Hertz 1880. p. XCV-CV. (UK8 D 477)

⁵ Vö. Brockelmann, Karl: Grundriss der vrgleichende Grammatik der semitischen Sprachen. London-Paris-New York 1908. p. 1. (UK21 D 2381)

⁶Bauer, Hans-Leander, Pontus: Historische Greammatik der Hebäischen Sprache des Alten Testamentes. Halle, Georg Olms 1922. p.2.

⁷ Lepsius., Richard: Standart Alphabet. 2 ed. Berlin 1863.

kaukázusi) fajt érthette, a Jáfet alatt az ázsiai (a sárga) fajt, a Kám alatt pedig a néger, az afrikai fajt⁸. Ezért úgy gondolja, hogy a „hamita” nyelvek közé nem sorolhatók azok a nyelvek, amelyeket csak részben, vagy egyáltalán nem negroizált, hanem Észak-Afrika kaukázusi fajhoz tartozó népei beszélnek. Majd hozzá teszi, hogy meg van ugyan győződve a „hamita” és „sémita” elnevezés helytelenségéről – amit ő maga is használ – ám azokannyira elterjedtek, hogy már önmagukban veszélytelenek. Csak az a fontos, hogy jól értelmezzük őket. Ő ezért a „hamita” elnevezés alatt a kaukázusi faj nem sémi nyelvei közé tartó flektív nyelvcsaládba tartozó nyelveket érti. Igaz, ez az argumentáció egy nyelvész szájából kissé furcsán hangzik, de nem szabad elfelejteni, hogy Meinhof ezt 1936-ban, a rasszizmussal megfertőzött kor kellős közepén írta. (Tegyük még hozzá, hogy az említett Karl Meinhof több munkájában foglalkozott a „hamita” nyelvekkel, ilyen volt pl. ZDMG 1911-es évfolyam 177-220 oldalon megjelent tanulmánya, amely a „Das Ful in seiner Bedeutung für die Sprachen der Hamiten, Semiten und Bantu”; vagy az 1912-ben Hamburgban megjelent „Die Sprachen der Hamiten” című munkája).

Sokkal nyomósabbak azok a későbbi ellenvetések, amelyek nyelvészeti alapokon konstatálják, hogy „hamita” nyelvek nincsenek, mert azokat, amelyeket ebbe a csoportba sorolnak, azok tulajdonképpen „sémi” nyelvek, ill. egészen pontosan egy közös nyelvből származnak, amelyekre találhatóbb a „szemito-hamita” elnevezés. Ezt a nyelvcsoporthoz a sémi, az egyiptomi, a berber és a kúsita, esetleg még a Csád-tó környéki nyelvek alkotják.

A „szemito-hamita” elnevezést elsőként F. Müller használta 1887-ben Bécsben megjelent „Grundriss der Sprachwissenschaft” című kiadvány III. kötetében, aki már felfigyelt arra, hogy a „hamita” és a „sémita” nyelvek sok szempontból hasonlítanak egymásra, s javasolta, hogy egy közös csoportba, a „semito-hamita” csoportba soroltassanak⁹. A XX. század utolsó negyedében ez az elnevezés általánosan elfogadott lett. Sőt, már olyan nyelvész is akadt, aki nem is „semito-hamita”, hanem egyenesen „afro-ázsiai” nyelvcsoporthoz beszélt¹⁰. Bevallása szerint tette mindezt azért, mert a már említett Meinhof-féle magyarázatban rasszista elemeket vélte felfedezni, ezért akarta a „hamita” terminust kikerülni. Mindazonáltal a „semitohamita”, vagy „semito-hamita” kifejezés máig használatos¹¹, mégpedig úgy, hogy a nyelvcsalád részeként tárgyalják mind a sémita, mind pedig a hamita nyelveket. Mégpedig azzal, hogy ennek a nyelvcsaládnak van egy keleti ága, azok a „sémi” nyelvek, meg egy nyugati ága, melyet a „hamita” nyelvek alkotnak.

A sémi nyelvek jellegzetes vonásai

Ezt Karl Brockelmann¹² a már klasszikusnak számító, a sémi nyelveket összehasonlító nyelvta-
nában (Grundriss der vergleichende Grammatik der semitischen Sprachen) így foglalja össze:

1. A mássalhangzóknak a magánhangzókkal szembeni dominanciája. A szavak alapvető értelmét a mássalhangzók határozzák meg, a magánhangzók az csak korrigálják. Ezért már a kiejtésben is a fő hangsúly a mássalhangzókon van, s a magánhangzók színezete a szomszédos mássalhangzótól függ.
2. A sémi nyelvek fonológiai rendszerében túlsúlyban a laringálisok, velárisok és a sziszegő hangok vannak.
3. A szavak túlnyomó többségében a gyök három mássalhangzóból áll, amelynek jelentését elő- és utóragok modifikálják.

⁸ V.ö.: Meinhof, Karl: Die Entstehung flektierenden Sprachen. Berlin, 1936. p. 27.

⁹ V.ö.: Korosztovcev, M.A. Vegegyenyije v jegipetszkiju filologiju. Moszkva, Nauka 1963. p. 8.

¹⁰ Greenberg, J.H.: The Languages of Africa. In: International Journal of American Linguistics. Bloomington, 1963. p. 50.

¹¹ Rössler, O.: Verbalbau und Verbalflexion in den semito-hamitischen Sprache. ZDMG, 100. p. 461-512; Cohen Marcel: Essai comparatif sur le vocabulaire et l'aphonetique du chamito-semitique. Paris, 1947; Djakonov, I.M.: Szemitochamitszkije jazüki. Moszkva, Nauka 1965.

¹² Brockelmann, Carl: Grundriss der vergleichende Grammatik der semitischen Sprachen. Berlin, 1908. p. 5.

4. Eredetileg nem ismerik a szóösszetételt. Csak a legújabb fejlődés eredménye, hogy egyes birtokos kapcsolatok már külön szónak számítanak.
5. Nincsenek igeidők, hanem az ige csak a cselekvés befejezettségére, vagy be nem fejezettségére utal. [Brockelmann ezt *szubjektív* és *objektív* igeidőnek nevezi.]
6. A sémi ige nagyon gazdag a módok kifejezésére (aktívum, passzívum, intenzívum, reflexzívum stb.)

A sémi nyelvek klasszifikálása

A klasszifikációra rányomja bélyegét az egyes sémi nyelvek előre haladott, vagy kevésbé előre haladott ismerete. A XVIII. század végén és a XIX. század elején jószerivel csak a hébert, az arámot, az arabot és az etiópot ismerte az európai nyelvtudomány. Ezért **Gesenius** a sémi nyelvekre következő osztályozást javasolja¹³:

- a. az arám dialektusok
- b. a héber nyelv, amelyhez kapcsolja az akkor még nem egészen feldolgozott főníciai feliratokat is.
- c. az arab és az etióp nyelv.

Ehhez – persze – még hozzá kell tenni, hogy Gesenius nem is sémi nyelvekről, hanem sémi dialektusokról, nyelvjárásokról beszél, hangsúlyozván, hogy azok nagyon hasonlítanak egymásra. Ez a hasonlóság szerinte olyan, mint a német nyelvjárások közötti hasonlóság, vagy pl. olyan, mint a német és a holland, vagy mint a lengyel és az orosz nyelv közötti hasonlóság.

Gesenius-hoz hasonló osztályozást javasol **Paul Schröder** (*Die phönizische Sprache*)¹⁴ is, aki a sémi nyelveket ugyancsak három csoportba sorolja, azzal a különbséggel, hogy ő már „sémi nyelvekről”, és nem „dialektusokról” beszél, s a következő osztályozást javasolja:

- a. észak sémi, vagy arám csoport,
- b. közép sémi, vagy kánaáni csoport,
- c. déli, vagy arab csoport.

A nyelvtudomány fejlődésével a sémi nyelvek száma is gyarapodott, s a későbbi klasszifikációkat már az akkád nyelv felfedezése befolyásolja. A tudomány e fejlődését bizonyítja **H. Zimmern** klasszifikációja¹⁵, amely a sémi nyelveket már az alábbi 5 csoportba sorolja.

I. a babilóniai és asszíriai nyelv

II. az arám nyelv:

A.nyugati csoport:

1. bibliai arám
2. palmirai feliratok
3. nabateai feliratok
4. judeo-palesztin arám
5. keresztyén-palesztin arám
6. samaritánus arám
7. mai ma¹lulai arám dialektus

B. keleti csoport:

1. a babilóniai arám (a babilóniai talmud nyelve)
2. a mandeus nyelv
3. az asszír nyelv (az edesszai nyelv)

¹³Gesenius, Wilhelm: Hebräische Grammatik. Galle, 1815. p. 1.

¹⁴Schröder, Paul: Die phönizische Sprache.Halle, 1869. p. 1.

¹⁵Zimmern, H.: Vergleichende Grammatik der semitische Sprachen. Berlin, 1898. p. 3-4

4. a mai arám dialektusok Túr-Ábidín Szíriában, a kurdisztáni Urmija tó körüli térségből.

III. a kánaáni nyelv:

1. kánaáni glosszák Tell –el-Amarnából
2. a főníciai (az új pún nyelv)
3. a héber nyelv (a bibliai héber; a bibliai kor utáni héber)
4. a moábita nyelv (Meszá-i feliratok)

IV. az arab nyelv:

- A. észak-arab
 1. észak-arab feliratok
 2. klasszikus arab
 3. mai arab nyelvjárások
- B. dél-arab
 1. mineji és sábai feliratok
 2. mai dél-arab nyelvjárások

1) az etiópiai nyelv:

1. az ó-etióp feliratok
2. a klasszikus etióp nyelv (gé'ez)
3. mai etióp nyelvjárások
 - a. tigré, tirgrinnya
 - b. amhara

Zimmern közben megjegyzi, hogy a IV. és V. csoport között közeli rokonság van, amiért is ezt a két csoportot össze is vonhatnánk.

A sémi nyelvek osztályozásához **Theodor Nöldeke** is hozzájárult (Die semitische Sprachen), ő a sémi nyelvek két csoportját különbözteti meg¹⁶, úgymint:

1. az észak-sémit: héber- főníciai, arám (nyugati és keleti), asszír
2. a dél-sémit: arab (észak- és dél-arab) etióp (gé'ez és az újkori nyelvjárások).

Különös, hogy Nöldeke a hébert és a főníciait egy és ugyanazon nyelv két nyelvjárásnak tartja, noha aprólékosan felsorolja a főníciai nyelv különlegességeit is (pl. azt, hogy nincs benne „wáv consecutivum”, hasonlóan az arabhoz használja a „kán” segédigét, és nem a „hájá”-t, mint a héber, valamint nagyon sok archaikus kifejezést is, amelyek már a héberben csak nagyritkán fordulnak elő).

A sémi nyelveknek két csoportra való osztásával Nöldeke egy új mérföldkövet rakott le e nyelvek klasszifikálásában, amely aztán visszaköszön a legújabb klasszifikációkban is – igaz, már egy modernebb formában. Nöldekénél az akkád még az arámmal és a héberrel van egy csoportban. Ez érthető, mer akkor még az asszirológia a kezdet kezdetén volt, az akkádról pedig még csak alig valamit tudtak. Éppen az asszirológia fejlődése következtében jön létre a későbbiekben új helyzet a sémita nyelvek klasszifikációjában.

Az akkádot elsőként **Fritz Hommel** (Aufsätze und Abhandlungen)¹⁷ sorolta külön csoportba, amivel az így az összes sémi nyelv prototípusa lett. Hommel szerint az akkád volt az első, amely kivált a közös ó-sémi nyelvsaládból¹⁸. A többi sémi nyelv még hosszú ideig, talán évezredekig együtt élt az ó-sémi környezetben. Bizonyítékot erre az akkád nyelv lexikális és grammatikai különlegességeiben lát.

¹⁶ Nöldeke, Theodor: Die semitische Sprachen. Leipzig, 1899. p. 199.

¹⁷ Brockelmann, Karl: Grundriss der vergleichende Grammatik der semitischen Sprachen. Berlin. London-Paris-New York, 1908.

¹⁸ Hommel, Fritz: Aufsätze und Abhandlungen. München, Franz 1892. p. 92

Vanpl. egy egész sor olyan kifejezés, amely az akkádban nincs meg, de megvan minden más sémi nyelvben. Sokszor nagyon egyszerű és mindennapos kifejezésekről van szó, mint pl. a „teve”, az „olíva”, a „szőlő” stb. Az akkád ezekre más szavakat használ, mint a többi sémi nyelv. Hommel úgy gondolja, hogy az akkádok már akkor is biztosan ismerték a tevét, az Olivát és a szőlőt, amikor kiváltak az ó-sémi környezetből, éppen ezért úgy véli, hogy az említett kifejezések a többi sémi nyelvben új fejlemények, amelyek az után jöttek létre, hogy közülük kivált az akkád¹⁹.

Másik argumentumként az ige felépítését hozza fel, ahol ugyancsak nyilvánvaló az akkád különös helyzete. Hommel ezért azt javasolja, hogy két ó-sémit kellene megkülönböztetni, az ó-sémi I-et, és az ó-sémi II-t, amely az után jött létre, hogy az akkád közülük kivált, de a többi sémi nyelv még tovább együtt élt²⁰.

Kal Brockelmann klasszifikációja (Grundriss der vergleichende Grammatik der semitischen Sprachen)²¹:

I. Keleti csoport: az akkád (Brockelmann *asszíro-babiloninak* nevezi)

II. Észak-nyugati csoport:

1. kánaáni dialektusok

a) régi feliratok (pl. Moábból való Mesa királyé)

b) héber

c) föníciai

2) az arám

a) keleti

b) nyugati (az egyes arám dialektusokat ugyanúgy sorolja fel, mint Zimmern az 5. oldalon)

III. Dél-nyugati csoport:

1) az arab

a) észak-arab (a klasszikus arab)

b) dél-arab

2) az etióp

Vagyis az akkádot illetően Brockelmann figyelembe veszi mind Nöldeke, mind pedig Hommel klasszifikációját. Elismeri az akkád különös helyzetét, ám a többi nyelvet illetően meghagyja Nöldeke klasszifikációját. Az akkád különös helyzetéhez Brockelmann még hozzáteszi, hogy mivel az akkád egy fejlett nem sémi környezetben élt, átvett sok idegen kifejezést, és hangtani szerkezete is sokat veszített eredeti állapotából²² (elvesztette sziszegő hangjainak egy részét, a „waw consecutivumot stb.).

Az etióp nyelvvel kapcsolatban pedig megjegyzi, hogy az nagyon közel áll a dél-arabhoz, bár kissé fiatalabb réteget képez. Szerinte mind a gé^cezre, mind pedig a mostani etióp nyelvjárásokra hatással voltak a hamita nyelvek, ami leginkább a szókészletükben nyilvánul meg.

Bergsträßer klasszifikációja²³ hasonló Brockelmannéhoz, azzal a különbséggel, hogy az északi és dél-arabot szétválasztja és ez utóbbi az etióp nyelvek csoportjába sorolja.

Egészen sajátos klasszifikációt készített el **Hans Bauer** és **Pontus Leander** (Historische Grammatik der Hebräischen Sprache des Alten Testamentes)²⁴, mégpedig a következők miatt:

¹⁹ U.o.,

²⁰ U.o. p. 96.

²¹ Brockelmann, i.m., p. 31.

²² V.ö.: Brockelmann, i.m., p. 31.

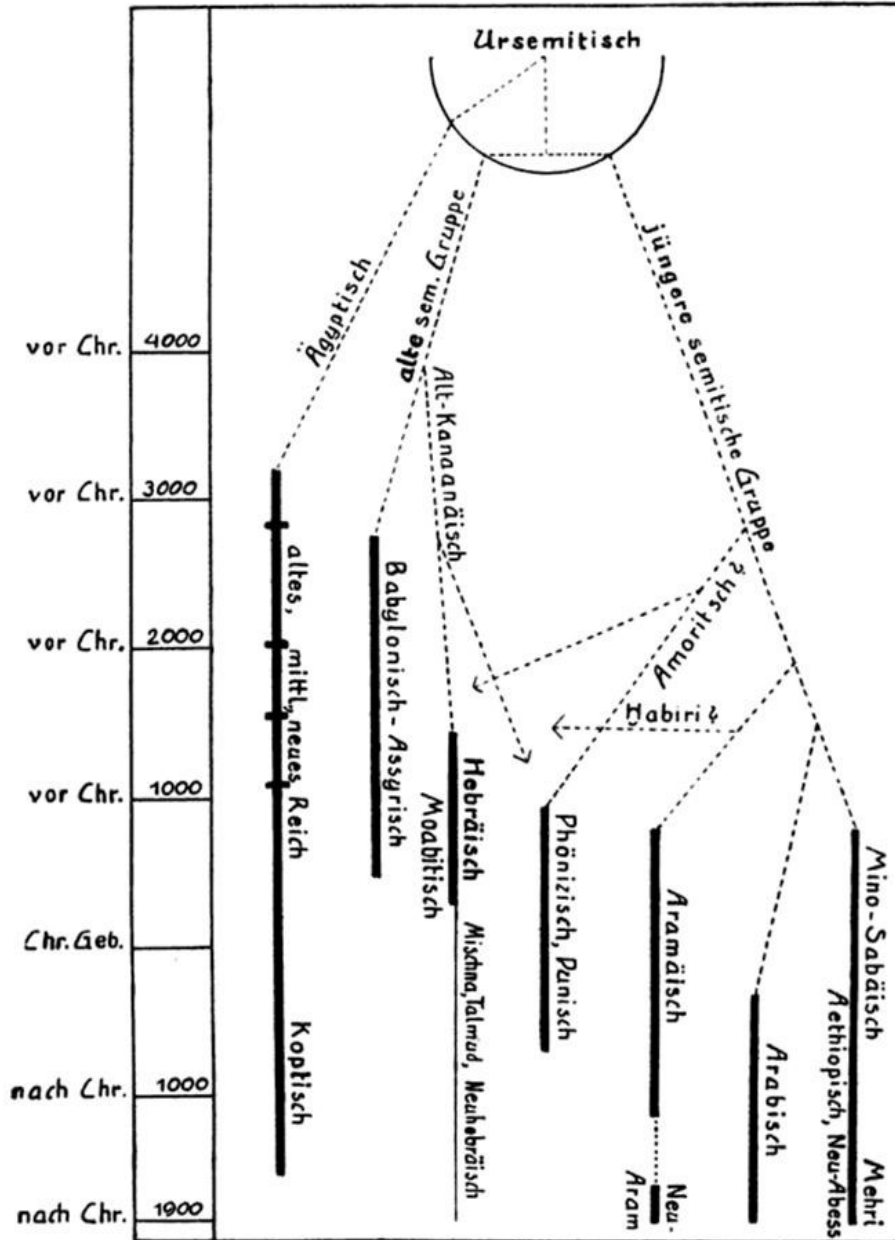
²³ Bergsträßer, Gotthelf: Einführung in die semitische Sprachen. Sprachproben und grammatische Skizzen. München, Max Hueber 1928.

²⁴ Bauer, Hans-Leander, Pontus: Historische Grammatik der Hebräischen Sprache des Alten Testamentes. Halle, Georg Olms 1922.

- a) Ők is két csoportot különböztetnek meg, de nem földrajzi, hanem kronológiai szempontból, és „régebbi” és „újabb” sémi csoportról beszélnek., amivel szerintük már arra is utalnak, hogy a két csoport között időrendi különbség van. Vagyis, amikor már az idősebb csoport kivált az eredeti sémi közegeből, a fiatalabb nyelvek még együtt éltek²⁵.
- b) Szerfelett különös, hogy a héber nyelvet az akkád mellé teszik a „régebbi” sémi nyelvek csoportjába. Teszik mindezt annak ellenére, hogy korukban az akkád nyelvet mindenki külön csoportba sorolta. Szerintük ez az állapot tarthatatlan, mivel az ó-akkád, és az ó-héber nagyon sok hasonlóságot mutat fel, amit a következőkben vélnek felfedezni:
- fonológiai szempontból mindkét nyelvben az ősi sémi hangzók ugyanazon változásai figyelhetők meg.
 - a szintaxis (mondatszerkezet) szempontjából az akkád és ahéber – a többi sémi nyelvvel szemben – igen közel áll egymáshoz.
 - nagyon sok olyan szó található, amely csak az akkádban és a héberben van meg, a többi sémi nyelvben hiányzik.
- c) Különös az is, hogy a főníciait az „újabb” sémi nyelvek csoportjába helyezik, holott Nöldeke és Brockelmann a hébert és a főníciait nagyon közelinek, egy azonos nyelv két dialektusának tartotta – ahogyan ezt már említettük (6. oldal). Szerintük viszont ez téves, mert a főníciai - a héberrel való sok hasonlósága ellenére -, hangtani rendszere és szintaktikai tulajdonságai, valamint szókészlete következtében az „újabb” sémi csoporthoz való tartozását bizonyítja²⁶.
- d) Bauer és Leander klasszifikációjában talán a legkülönösebb az, hogy az egyiptomit is az ó-sémiből vezetik le. Íme, klasszifikációjuk sémája:

²⁵ V.ö., ugyanott, p. 8.

²⁶ V.ö., Bauer-Leander, i.m. p. 34-35.

Schematische Übersicht über Alter, Lebensdauer und die vermutlichen Verwandtschaftsverhältnisse der semitischen Sprachen.

Bauer und Leander, Historische Grammatik der hebräischen Sprache des A. T.

A XX. század első felében még a sémi nyelvek több klasszifikációjára több próbálkozás is volt. Pl Arthur Ungnad²⁷ az akkád és a délarab közötti szoros összefüggésekkel foglalkozott, majd kijelentette, hogy az akkád és a délarab azonos csoportba kell sorolni. Voltak, akik egyetértettek vele, mások pedig – mint Marcel Cohen²⁸ – ellenezte. Ilyen volt Henri Fleisch²⁹ is, aki hangsúlyozta az északi és déli arab közeli rokon voltát, hangsúlyozván a „dād”, az interdentális „tá” és „dā” jelenlétét, továbbá a három magánhangzós ragozás megmaradását, valamint a nagyon gyakori tört többes számot. Tehát a délarab minden hasonlósága ellenére az akkáddal, az északi arabbal van közelebbi rokonságban.

Sok vita folyt – és még részben folyik is - az évtizedek során arról, mi legyen a dél-arabbal és az etiópiai nyelvekkel. A vitát talán legtalálóbban Otto Rössler³⁰, aki a következő felosztást javasolja:

I. Keleti, vagy „ó-sémi” csoport (akkád)

II. Nyugati, vagy fiatalabb sémi csoport:

1. Dél-nyugati sémi csoport:

a) minejo-sábai nyelvek, mahra és az abesszin nyelvek (átmeneti csoport)

b) arab

2. Észak-nyugati sémi csoport:

a) kánaáni nyelv

b) arám

Wolf Leslau³¹ is letette névjegyét a sémi nyelvek klasszifikációjában. Ő a következő sémát ajánlja:

Az ó-sémiből két fő csoportot eredeztet:

I. az északi sémi csoportot, amelyből levezeti:

1. az északnyugati csoportot:

a) arám

b) kánaáni nyelvek:

- föníciai
- moábita
- hébr
- ugariti

2. északkeleti csoport: akkád

II. déli sémi csoport

1. délnyugati csoport

a) klasszikus arab és az arab nyelvjárárok

b) délnyugati csoport

- etióp nyelvek
- délarab nyelvek

Természetesen, még sok osztályozás van. Talán még egyet említhetnénk meg, az pedig I.M. Gyjakonov orosz nyelvész, aki 1965-ben a semito-hamita nyelvek alábbi alábbi osztályozását tette közzé³²:

²⁷ Ungnad, Arthur: Das Wesen des Ursemitischen. Eine sprachgeschichtlich –psychologische Untersuchung. Leipzig, E. Pfeiffer 1925.

²⁸ Cohen, Marcel: Essai comparatif sur le vocabulaire et la phonétique chamito-sémitique. Paris: Champion 1947.

²⁹ Fleisch, Henri: Les Verbes à allongement vocalique interne en sémitique : études de grammaire comparée. Paris, Institut d'ethnologie 1944.

³⁰ Rössler, Otto: Verbalbau und Verbalflexion in den semito-hamitischen Sprachen. ZDMG 100 (1950), p. 461-514.

³¹ Leslau, Wolf: The Scientific Investigation of the Ethiopic Languages. Leiden, Brill 1956.

³² Gyjakonov, I.M.: Semito-chamitskije jazyki. Moszkva, Nauka 1965.

Természetesen, ő is felhasználta a már közzétett osztályozásokat, s a már klasszikusnak számító csoportokat diakronikus alapon még három csoportra osztja: a régi, középső és új csoportra. A régi csoportba azokat a nyelveket sorolja, amelyek megtartották eredeti fonológiai, névszói és verbális rendszerüket. A középső csoportba azokat, amelyeknél mind a névszói, mind pedig az igei alakoknál eltérés van eredeti fonológiai és morfológiai rendszertől. Az új csoportba pedig azokat a nyelveket sorolta, amelyeknél teljesen átformálódott fonológiai és nyelvtani rendszerük.

sémi nyelvek							
keleti periféria		közép-északi		közép-déle		déli periféria	
ó	akkád	kánaáni arám ugarit	klasszikus arab	sóbai mineji			
közép		héber föníciai arám	arab nyelvjárások	gélez			
új		új héber új arám			mehri shauri szogotri	amhara tiyre figrinnya harari gurage	

Irodalom

- Rössler, Otto: Verbalbau und Verbalflexion in den semitohamitischen Sprachen. ZDMG 100 (1950), p. 461-514.
- Fleisch, Henri: Les Verbes à allongement vocalique interne en sémitique: études de grammaire comparée. Paris, Institut d'ethnologie 1944.
- Cohen, Marcel: Essai comparatif sur le vocabulaire et la phonétique chamito-sémitique. Paris: Champion 1947.
- Ungnad, Arthud: Das Wesen des Ursemitischen. Eine sprachgeschichtlich –psychologische Untersuchung. Leipzig, E. Pfeiffer 1925.
- Bauer, Hans-Leander, Pontus: Historische Grammatik der Hebräischen Sprache des Alten Testamentes. Halle, Georg Olms 1922.
- Bergsträßer, Gotthelf: Einführung in die semitische Sprachen. Sprachproben und grammatische Skizzen. München, Max Hueber 1928.
- Hommel, Fritz: Aufsätze und Abhandlungen. München, Franz 1892.
- Brokkelmann, Karl: Grundriss der vergleichende Grammatik der semitischen Sprachen. Berlin. London-Paris-New York, 1908.
- Nöldeke, Theodor: Die semitische Sprachen. Leipzig, 1899.
- Zimmern, H.: Vergleichende Grammatik der semitische Sprachen. Berlin, 1898.
- Schröder, Paul: Die phönizische Sprache. Halle, 1869.
- Gesenius, Wilhelm: Hebräische Grammatik. Halle, 1815.
- Djakonov, I.M.: Szemitochamitszkije jazyki. Moszkva, Nauka 1965.
- Greenberg, J.H.: The Languages of Africa. In: International Journal of American Linguistics. Bloomington, 1963.

- Korosztovcev, M.A. Vevegyenyije v jegipetszkiju filologiju. Moszkva, Nauka 1963.
- Meinhof, Karl: Die Entstehung flektierenden Sprachen. Berlin, 1936.
- Lepsius, Richard.: Nubische Grammatik mit einer Einleitung über die Völker und Sprachen Afrikas. Berlin, W. Hertz 1880. p. XCV-CV.